

‘Benut kansen Europese verordening’

Adequaat inspelen op zonale procedure

De Europese verordening voor gewasbeschermingsmiddelen komt eraan. Belangrijk onderdeel daarvan is de zonale procedure voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Hierdoor kunnen toelatingsprocedures aanzienlijk korter worden. Hier ligt een kans die Nederland moet grijpen.

“Door de zonale procedure ontstaat er straks een soort snelweg voor toelatingsprocedures”, schetst Nefyto-directeur Maritza van Assen. “In de bestaande situatie, waarin per lidstaat een aanvraag moet worden gedaan, zijn het allemaal nog verschillende provinciale wegen. Die worden straks samengevoegd tot een snelweg die zonale procedure heet. Met per lidstaat een afslag en dan hoogstens nog een klein stukje provinciale weg tot nationale toelating.”

Met de komst van de Europese verordening, met de zonale procedure als onderdeel, komt de Europese harmonisatie weer een niveau hoger. De toelating van gewasbeschermingsmiddelen wordt daar-

mee weer een stukje ‘Europeser’.

We zijn in gesprek met Maritza van Assen (directeur Nefyto) en Johan Henken (advocacy manager bij Nefyto-deelnemer Syngenta) over de zonale procedure en de daarmee samenhangende kansen en bedreigingen voor Nederland.

“Als industrie hopen we dat Nederland en het Ctgb de kansen zullen grijpen die de zonale procedure biedt. Daar pleiten we ook sterk voor”, aldus de beide Nefyto-vertegenwoordigers. “Doet Nederland dit niet, dan zouden die kansen kunnen veranderen in een bedreiging.”

Zonaal is sneller

In de ‘volksmond’ wordt veelal gesproken van zonale toelating.

Dat is echter niet de correcte benaming. Want de toelating van gewasbeschermingsmiddelen blijft een nationale aangelegenheid. Het gaat eigenlijk om een zonale procedure om tot een nationale toelating te komen. Voor een nadere toelichting: zie kader De zonale procedure.

“Voor de toelating van een gewasbeschermingsmiddel kan een producent kiezen tussen twee routes”, legt Johan Henken uit. “De eerste route is het aanvragen van een toelating in één lidstaat, om vervolgens op basis van wederzijdse erkenning toelatingen aan te vragen in de andere lidstaten. De tweede route is die van de zonale procedure. De kans is groot dat in veel gevallen wordt gekozen voor de zona-

Maritza van Assen: “Juist als we deze kansen niet grijpen en niet inspelen op de nieuwe situatie, kunnen ze een bedreiging worden.”

aanvraag. Nederland heeft immers kundige en betrokken onderzoeksinstituten, we zijn gewend om in het Engels te werken en de beoordelingen van het Ctgb en de evaluerende instanties worden internationaal gerespecteerd. Wanneer Ne-

ductie van de zonale procedure wel kunnen gebeuren?

“Gezien de omstandigheden in Nederland is een aantal van die nationaal-specifieke eisen begrijpelijk”, vinden Maritza van Assen en Johan Henken. “Maar de vraag is

Johan Henken: “De kans is groot dat producenten in veel gevallen zullen kiezen voor de zonale procedure, omdat deze in principe sneller is.”

‘Door de zonale procedure wordt de concurrentie voor het Ctgb groter’

le procedure, omdat deze in principe sneller is. Dat komt door de termijnen die hiervoor gelden en doordat het systeem om zichzelf meer snelheid biedt: eerst een stuk snelweg en op het laatst een klein stukje provinciale weg.”

Kansen en bedreigingen

Biedt de komst van de zonale procedure kansen voor Nederland? “Jazeker”, antwoordt Maritza van Assen. “Net zoals Nederland het centrum kan worden voor de zogeheten specialty crops, kan Nederland binnen onze zone een land worden dat producenten prefereren voor het doen van een zonale toelatings-

derland een goede partner kan zijn voor de industrie om aanvragen te doen binnen onze zone, kan de Nederlandse teler ook als één van de eersten beschikken over nieuwe gewasbeschermingsmiddelen.”

Maar zijn er ook bedreigingen? “Ja, die zijn er. Juist als we deze kansen niet grijpen en niet inspelen op de nieuwe situatie, kunnen ze een bedreiging worden. Want dan bestaat de mogelijkheid dat toelatingsaanvragers Nederland gaan mijden of dat ons land ‘achterin de rij’ komt. Om de kansen te benutten, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Zo moet het Ctgb uitblinken in snelheid en communicatie, beter dan het nu doet. En Nederland zou zijn nationaal-specifieke eisen voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen nog eens goed tegen het licht moeten houden.”

Nationaal-specifiek

Nederland hanteert al geruime tijd een pakket nationaal-specifieke eisen als het gaat om de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. In sommige gevallen zijn de specifieke omstandigheden in Nederland, met veel oppervlaktewater en ondiep grondwater, hier aanleiding toe. Soms is er echter géén sprake van een rechtvaardiging op grond van specifieke nationale omstandigheden.

Hoewel hieruit wel belemmeringen zijn ontstaan, heeft dit ons land tot nu toe nooit echt buitenspel gezet als het gaat om toelatingsaanvragen. Met andere woorden, Nederland wordt tot nu toe niet gemeden door de toelatingsaanvragers. Zou dat met de intro-

hoe ver je hierin moet gaan. Als Nederland bij een zonale procedure aanvullende gegevens vraagt die extra studies vereisen, lopen de kosten voor de aanvrager op. Dat kan zoveel zijn, dat een Nederlandse toelating niet renderend is voor de producent en dat hij hier van afziet. Een andere mogelijkheid is dat de Nederlandse restricties zo streng zijn, dat een toelatingsaanvraag niet zinvol is. Binnen de logistiek aantrekkelijke zonale procedure zou Nederland de ‘vertragende factor’ kunnen worden. En daardoor ontstaat de kans dat producenten wel kiezen voor een zonale procedure, maar daarbij Nederland buitensluiten.”

Optimaal inspelen

“Door onze nationale-specifieke eisen kunnen we in zonale procedures buitenspel komen te staan”, zegt Maritza van Assen. “Daardoor mist Nederland nieuwe middelen. Of de nieuwe middelen komen in Nederland later op de markt dan in andere landen binnen de zone.”

Johan Henken vult aan: “Door de zonale procedure wordt de concurrentie voor het Ctgb groter. Met het oog op de huidige situatie zou dat erin kunnen resulteren dat de hoeveelheid werk voor het Ctgb aanzienlijk gaat afnemen.”

Tot besluit zegt Maritza van Assen: “Nefyto pleit ervoor dat de betrokken partijen de komende tijd gezamenlijk gaan onderzoeken hoe Nederland optimaal kan inspelen op de veranderingen die de Europese verordening zal brengen. Zodat we de voordelen van de zonale procedure straks zo goed mogelijk kunnen benutten.” ■

De zonale procedure

Na de inwerkingtreding van de Europese verordening heeft een producent voor het verkrijgen van een toelating de keuze tussen twee routes. Hij kan ervoor kiezen om eerst een toelating aan te vragen in één lidstaat, om vervolgens op basis van wederzijdse erkenning toelatingen aan te vragen in de andere lidstaten. Het blijkt dat, onder de condities van de nu nog geldende Europese richtlijn 91/414, het moeilijk is om in de praktijk gestalte te geven aan wederzijdse erkenning. Daardoor wordt er nog maar nauwelijks gebruik van gemaakt. De verwachting is dat het straks onder de Europese verordening beter zal lopen.

De andere route is die van de zonale procedure. Hoe werkt de zonale procedure eigenlijk? Johan Henken legt uit. “Daar zijn misverstanden over. Er wordt nog wel eens gedacht dat een toelating in het ene land dan automatisch resulteert in toelatingen voor de andere landen binnen een zone. Dat is niet zo. In het systeem van de zonale procedure wordt een gewasbeschermingsmiddel beoordeeld door de toelatingsinstantie van één lidstaat. De producent kiest zelf bij

welke toelatingsinstantie de aanvraag terechtkomt. Als deze instantie na beoordeling het middel toelaatbaar acht, wordt dit eerst voorgelegd aan de toelatingsinstanties van de andere lidstaten. Die kunnen hierop hun visie en commentaar geven. Zo kunnen bijvoorbeeld aanvullende gegevens worden gevraagd. Als er consensus is tussen de lidstaten binnen de zone, is daarmee de basis gelegd voor de nationale toelatingen.”

De verordening staat lidstaten toe om bij de nationale toelating specifieke omstandigheden mee te laten wegen. Op basis daarvan mag een lidstaat risicobeperkende maatregelen opleggen bij de toepassing van het toe te laten middel. In Nederland zouden dat bijvoorbeeld extra teeltvrije zones kunnen zijn. Kan een lidstaat nog een stapje verder gaan? Name-lijk een zonaal toegelaten middel niet toelaten op basis van nationaal-specifieke omstandigheden? “Dat zou in theorie kunnen. Maar dan moet men ongetwijfeld te biecht bij de Europese Commissie”, aldus Johan Henken.

Biologische voeding niet gezonder

Uit een groot onafhankelijk Brits onderzoek is vast komen te staan dat biologische voeding niet gezonder is dan voedsel geproduceerd met behulp van moderne technologie. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Britse Food Standards Agency en is het grootste onderzoek op dit terrein dat ooit is uitgevoerd. Daarbij zijn alle verzamelde gegevens over een periode van de afgelopen 50 jaar geëvalueerd.

Friedhelm Schmider, directeur-generaal van de European Crop Protection Association (ECPA), reageert: "Dit is goed nieuws voor consumenten. Ruim 98 procent van de voeding wordt geproduceerd met technologisch geavanceerde landbouw. Minder dan 2 procent is afkomstig van biologische teelt. Het onderzoek toont aan dat die 98 procent van ons voedsel even gezond is als die 2 procent. Het belangrijkste is dat alle mensen toegang hebben tot voldoende en betaalbaar voedsel van hoge kwaliteit, vooral verse groenten en fruit. Dat goedkopere voeding bewezen heeft even voedzaam te zijn als de duurdere biologische alternatieven is een groot voordeel voor de kostenbewuste consument."

Schmider vervolgt: "ECPA is er voorstander van dat de beschikbaarheid van biologische producten leidt tot een marktkeuze voor de consument. Onze industrie produceert verschillende soorten producten en technologieën, ook gewasbeschermingsmiddelen die in biologische landbouw worden ingezet. Wij gaan er van uit dat de Europese regelgevers dit Britse onderzoek goed zullen bezien en op basis hiervan een level playing field voor alle typen agrarische productie zullen bewaken."

Meer over het onderzoek vindt u op: www.food.gov.uk/multimedia/pdfs/organicreviewappendices.pdf

RCS-certificering krijgt wettelijke verankering

Het RCS-certificeringssysteem is op verzoek van de brancheorganisatie Agrodiss via een algemeen verbindend verklaring (AVV) vanaf 1 januari 2010 verplicht. Alle bedrijven die handelen in gewasbeschermingsmiddelen zullen vanaf deze datum gecertificeerd moeten zijn.

Het RCS (Registratie en Controle Systeem) certificeringssysteem is opgezet om kwaliteit, naleving en handhaving te verbeteren en om een bijdrage te leveren aan het behoud van een effectief middelenpakket. Daarnaast is dit systeem de basis voor het leveren van middelen met een extra risico.

Vanaf het begin hebben alle betrokken partijen zich gerealiseerd dat het succes staat of valt met volledige deelname door de gehele sector. Dubieuze stromen van gewasbeschermingsmiddelen verleggen zich anders van de gecertificeerde bedrijven naar ongecontroleerde bedrijven. Daarom is vanuit het convenant Duurzame gewasbescherming in het ambtelijk overleg en het bestuurlijk overleg besloten om de mogelijkheid van het Algemeen Verbindend Verklaren (AVV) hiervoor te benutten. Initiatiefnemer Agrodiss draagt het certificatieschema over aan een nieuwe stichting, die in opdracht van de overheid is opgericht om op een onafhankelijke wijze de uitvoering van de AVV te verzorgen. Dat is de Stichting Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen (CDG, www.stichtingcdg.nl).

Bijensterfte

In de media is de laatste tijd veel te doen over de sterfte van de honingbij. Onderzoekers van de Universiteit Utrecht brengen deze sterfte in verband met het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen (neonicotinoïden). Onderzoekers verbonden aan Wageningen UR (www.bijen.wur.nl) geven aan dat de bijensterfte door een complex van factoren wordt veroorzaakt. Daarbij worden ziekten en parasieten als varroa-mijt en nosema aangeduid als 'bedreiging nummer één'. Daarnaast noemen ze oorzaken als achteruitgang van de foerageermogelijkheden (intensivering landbouw, achteruitgang natuur etc.) en de sterke vergrijzing en het hobbymatige karakter van de imkerij. Ook gewasbeschermingsmiddelen, de globalisering en klimaatsveranderingen staan in het rijtje van mogelijke oorzaken van de achteruitgang van de honingbij.

Over de eventuele effecten van gewasbeschermingsmiddelen schrijft het Ctgb op haar site dat bij een toelating van een middel niet alleen gekeken wordt naar de acute mortaliteit van bijen, maar ook naar de mogelijke effecten op foeragegedrag en de ontwikkeling van het broed. Momenteel voldoen alle in Nederland toegelaten neonicotinoïden aan de eisen die de wetgeving stelt.

Carlos Nijenhuis

Carlos Nijenhuis in algemeen bestuur Nefyto

Carlos Nijenhuis vertegenwoordigt sinds maart 2009 Certis Europe te Maarssen in het algemeen bestuur van Nefyto. Als country manager Nederland van Certis is hij de opvolger van Michel Mulder. Carlos Nijenhuis was voorheen werkzaam bij Agrifirm in Meppel als verkoopmanager akkerbouw.

Glastuinbouw wil naar nullozing

'Een nagenoeg nullozing vanuit de glastuinbouw.' Dat is het doel dat de Stuurgroep GlaMi (Glastuinbouw Milieu) heeft geformuleerd voor het jaar 2027. Voor gewasbeschermingsmiddelen wordt dit uitgewerkt via de Waterwerkgroep emissie gewasbescherming glastuinbouw, kortweg 'op WEGG' genoemd. Nefyto is vertegenwoordigd in deze werkgroep. De werkgroep zal daarbij de acties betrekken, zoals die zijn verwoord in het rapport 'Emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de glastuinbouw' (december 2008; Waterschap Hollandse Delta). Bij de totstandkoming van dit rapport was Nefyto-deelnemer Bayer nauw betrokken.

Politiek & gewasbescherming

Hoe kijken nationale en Europese politici aan tegen gewasbescherming? Welke onderwerpen houden hen bezig? Wat zijn hun belangrijkste drijfveren als het gaat om gewasbescherming?

Bas van der Vlies, fractievoorzitter SGP Tweede Kamer: 'Duurzaamheid en chemische gewasbescherming gaan goed samen'

Wie is Bas van der Vlies?

"Ik ben geboren in Sliedrecht en heb weg- en waterbouwkunde gestudeerd. Eerst aan de Hogere Technische School in Dordrecht, daarna aan de Technische Hogeschool Delft.

Toen ik in de jaren zestig afstudeerde, zou ik aanvankelijk eerst in militaire dienst gaan. In die tijd was er een enorm tekort aan docenten exacte vakken in het voortgezet onderwijs. De mogelijkheid bestond toen om in plaats van de dienstplicht een dienstbetrekking als docent te vervullen, met een contractduur van vier jaar. Een studiegenoot van mij werkte al op een middelbare school in Utrecht, waar de nood hoog was en er een nieuw schooljaar aankwam. Ik ben er gaan werken en dat beviel me zo goed, dat ik uiteindelijk 14 jaar in het onderwijs heb gewerkt.

In 1974 ben ik door de SGP gevraagd om me kandidaat te stellen voor de Provinciale Staten van Utrecht, omdat er in de fractie een plaats vrijkwam. Ik was in die tijd niet echt politiek actief, maar kwam wel eens op een vergadering. Ik ben togetreden tot de Provinciale Staten en zo ben ik in de politiek terechtgekomen. In 1981 ben ik in de Tweede Kamer gekomen en ben daarmee het langst zittende Kamerlid. Sinds 1986 ben ik fractievoorzitter.

Ik vind de politiek boeiend werk, waarbij geen dag hetzelfde is. Je moet er een gevoel bij hebben en innerlijk gemotiveerd zijn. Mijn innerlijke motivatie wordt gevoed door mijn geloofs- en levensovertuiging."

Wat is uw relatie met de land- en tuinbouw?

"Bij Provinciale Staten had ik land- en tuinbouw in mijn portefeuille. Als Kamerlid is de land- en tuinbouw sinds 1986 één van mijn beleidsterreinen. En ik woon tussen de boeren, wat ik prachtig vind.

Ik ben geen boerenzoon, mijn vader was onderwijzer. Wel had ik een schoolkameraad wiens vader een vrij groot gemengd bedrijf had. Ik kwam daar vaak en heb regelmatig op het bedrijf meegewerkt, wat ik erg leuk vond. Ik heb zelfs nog even plannen gehad om zelf boer te worden, maar de vader van mijn vriend raadde dat af. Het was toen al krap in de sector.

Ik vind de land- en tuinbouw een ongemeen boeiende sector. Ze staat dicht bij de natuur en dicht bij de mensen. Mijn hart ligt nog steeds bij het goed geleide gezinsbedrijf, hoewel ik beseft dat schaalvergroting in een aantal gevallen een noodzakelijke ontwikkeling is.

Het is ook een sector waarin keihard gewerkt wordt en die het momenteel moeilijk heeft. Zo was de glastuinbouw ooit een welvarende sector, maar die nu kampt met hoge kosten en lage verdiensten."

Bas van der Vlies: "Ik vind de land- en tuinbouw een ongemeen boeiende sector. Ze staat dicht bij de natuur en dicht bij de mensen."

Wat heeft u met gewasbescherming?

"Vroeger noemden we het bestrijdingsmiddelen. Ergens in de jaren tachtig hebben we de omslag gemaakt naar de term gewasbeschermingsmiddelen. Daar moesten we aan wennen, maar ik vind het uiteindelijk een passender naam. Ik zie deze middelen ook als 'beschermers' van het gewas.

Er zijn helaas nog steeds politici die denken dat telers er maar op los spuiten. Die opvatting is volstrekt uit de tijd. Bespuitingen worden nu met grote precisie uitgevoerd en het is aan strenge normen gebonden.

Er zit voor mij ook een ethische kant aan het verhaal. We moeten een goede rentmeester zijn over de schepping. Dat betekent dat we naar duurzaamheid moeten streven en dat er voedsel moet zijn voor rijk én arm. Duurzaamheid en chemische gewasbescherming gaan goed samen. Daarin is de afgelopen decennia een geweldige slag gemaakt. De sector verdient daarvoor een compliment. Helaas zien niet alle politici wat de sector bereikt heeft."

Is er binnen de gewasbescherming een onderwerp dat uw bijzondere aandacht heeft?

"Dat zijn meerdere onderwerpen. Zo hecht ik bijvoorbeeld veel belang aan de Europese harmonisatie en een level playing field. Ik vind dat Nederland niet te ver voor Europa uit moet lopen."

Verder ben ik er een sterk voorstander van om werkzame stoffen beschikbaar te houden zo lang er nog geen werkbaar alternatief voorhanden is. Dat geldt zeker voor de kleine teelten. Voor die teelten vallen nogal eens stoffen weg, waarbij men dan moet terugvallen op een matig alternatief. Dat vind ik geen goede zaak. Gelukkig heb ik binnen de politiek een aantal medestanders die deze opvatting delen."

Hoe ziet de gewasbescherming in Europa er over tien jaar uit?

"Chemische gewasbescherming is onmisbaar en zal dat ook blijven, zeker in de intensieve teelt zoals wij die kennen in Nederland. Als je landbouw wilt bedrijven zonder chemische gewasbescherming, moet je spectaculair extensiveren. Maar dat heeft gevolgen voor de prijsstelling en ik vraag me af of onze land- en tuinbouw dan zijn positie kan handhaven ten opzichte van de concurrentie. En wil de consument dat ook? Die kiest doorgaans toch liever voor een glimmende appel zonder wormsteek.

Wel moet onze inspanning voortdurend gericht zijn op duurzame alternatieven. Maar er zal altijd een spanningsveld blijven tussen de kwaliteit die de consument gewenst vindt en welke prijs hij daarvoor over heeft. Het is belangrijk dat we verstandig omgaan met dit spanningsveld. Dat betekent voor de consument een hogere prijs dan nu." ■

Systematiek rond spuitlicenties werkt goed

Nederland goed voorbereid voor Europese richtlijn

Nederland kent sinds 1996 het bewijs van vakbekwaamheid voor het werken met gewasbeschermingsmiddelen, beter bekend als de spuitlicentie. Daaraan gekoppeld is een systeem van permanente scholing. Hiermee is Nederland goed voorbereid voor de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Volgens planning wordt in 2011 de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen van kracht. Vanaf dat moment zijn de opleidingseisen voor iedereen die professioneel met gewasbeschermingsmiddelen omgaat Europees geharmoniseerd.

“Als je de Europese richtlijn bekijkt, kun je concluderen dat Nederland al grotendeels aan de eisen voldoet”, zegt Antoon de Groot, hoofd van het Bureau Erkenningen, een onderdeel van de AOC Raad. Bureau Erkenningen, gevestigd in Ede, is verantwoordelijk voor de uitreiking van de spuitlicenties en houdt toezicht op de kennisbijeenkomsten in het kader van de licentieverlengingen.

We praten met Antoon de Groot over het fenomeen spuitlicentie en het systeem van scholing dat hier achter zit. De officiële naam voor spuitlicentie is overigens ‘bewijs van vakbekwaamheid’. Echter, het begrip spuitlicentie is de term ‘op de werkvloer’. Er zijn vier licenties: Uitvoeren Gewasbescherming (voor toepassers), Bedrijfsvoering Gewasbescherming (loonwerkers en voorlichters van handelsbedrijven), Distribueren Gewasbeschermingsmiddelen (voor beheerders van verkooppunten) en Mollen- en Woelrattenbestrijding. Een licentie is vijf jaar geldig.

Uit het aantal licenties dat jaarlijks wordt uitgereikt, is te herleiden dat er veel mensen zijn die met gewasbeschermingsmiddelen werken. Zo zijn er 69.746 geldige licenties voor de periode 15 juli 2009 tot 15 juli 2014. Hiervan zijn er 55.804 Uitvoeren, 11.080 Bedrijfsvoeren, 1350 Distribueren (per 1 augustus heten deze Bedrijfsvoeren + Distribueren) en 1512 Mollen/Woelratten.

Permanente scholing

Antoon de Groot gaat even terug in de geschiedenis. “In 1996 is de licentieplicht ingevoerd. Het jaar daarop is men gaan nadenken over de verlenging van de licentie (die vijf jaar geldig is) en in 1998 is daar een besluit over genomen.”

Om een licentie te verlengen, kan

iemand gewoon iedere vijf jaar opnieuw examen doen. Maar nog geen twee procent van de licentiehouders kiest voor die weg. Het overgrote deel kiest voor het alternatief: het bezoeken van kennisbijeenkomsten. Bezoekt een licentiehouders gedurende de vijfjarige geldigheids termijn tenminste vier erkende kennisbijeenkomsten, dan wordt de licentie aan het eind van de termijn verlengd voor een volgende vijf jaar, zonder dat daar een examen aan te pas komt.

Dat is uiteraard prettig voor mensen met examenvrees. Hoewel voor de eerste licentie natuurlijk altijd eerst een examen moet worden afgelegd. Maar het ontzien van mensen met examenvrees is niet het voornaamste argument voor dit concept, aldus Antoon de Groot. “De ontwikkelingen in de landbouw en de gewasbescherming gaan zo snel, dat de betrokken partijen in 1998 concludeerden dat permanente scholing de voorkeur heeft. Bovendien is er het gegeven dat telers, loonwerkers en distributeurs in de wintermaanden traditioneel allerlei voorlichtingsbijeenkomsten bezoeken. Die structuur is er dus al lang en daar kun je gebruik van maken.”

En zo ontstond het plan dat licentiehouders hun licentie konden verlengen door middel van het bezoeken van relevante kennisbijeenkomsten. Er werd een format ontwikkeld dat model zou kunnen staan voor de kennisbijeenkomsten rond gewasbescherming. In dat format gaat het om algemeen didactische principes. Het format is voorgelegd aan de kennisorganisaties en het bleek voor hen werkbaar.

Kennisaanbieders

Daarmee was een basis gelegd voor de kennisbijeenkomsten waaraan licentiehouders kunnen deelnemen in het kader van de verlenging van de licentie. Organisatoren van kennisbijeenkomsten kunnen deze bijeenkomsten bij Bureau Erkenningen aanmelden om mee te laten tellen voor de verlenging van de spuitlicentie. Ook kunnen zij aangeven

Er zijn gemiddeld 1245 kennisbijeenkomsten per jaar.

Cijfers en feiten

- In 1996 is de spuitlicentie geïntroduceerd en ook voor het eerst uitgereikt. Omdat de licentie vijf jaar geldig is, kenden de uitreikingen van verlengde licenties pieken in de jaren 2001 en 2006. De eerstvolgende piek zal zijn in 2011, als de derde periode afloopt van degenen die vanaf het begin een licentie hebben.
- Van 2002 tot en met 2008 zijn in totaal 8714 kennisbijeenkomsten gehouden. Dat zijn gemiddeld 1245 per jaar. En dus 6 per werkdag (gerekend met 200 werkdagen per jaar).
- Piekjaar was 2006 met 2876 kennisbijeenkomsten. In dat jaar liep de tweede vijfjarige termijn af van iedereen die vanaf het begin (1996) een spuitlicentie had.

welke onderwerpen (de zogeheten ‘eindtermen’ van het examen) tijdens de kennisbijeenkomst aan bod komen.

“Bureau Erkenningen checkt van tevoren de bijeenkomst op het didactische format en (deels) op de inhoud”, legt Antoon de Groot uit. “Voldoet de bijeenkomst aan de eisen, dan telt hij mee voor de verlenging van de licentie.”

De kennisaanbieders zijn onder meer AOC's, distributeurs, voorlichtingsorganisaties, waterschappen, LTO Nederland en bij elkaar zo'n vijftig verschillende studieclubs.

De beoordeling van de bijeenkomst vindt dus vooraf plaats. Daarnaast wordt één op de tien bijeenkomsten bezocht door een inspecteur van Bureau Erkenningen. Er zijn zeven inspecteurs, die regionaal werken maar soms ook buiten hun regio bijeenkomsten bezoeken. “Deze inspecteurs zijn mensen met veel ervaring op het gebied van onderwijs en voorlichting”, vertelt Antoon de Groot. “Ze melden zich van tevoren bij de organisator. Vervolgens beoordelen ze of de bijeenkomst ook datgene biedt wat is aangekondigd. En uiteraard of het didactisch goed in elkaar steekt. Meteen na afloop evalueren ze de bijeenkomst met de organisator.”

En als het allemaal niet deugt? “Dan telt die ene bijeen-

komst wel mee voor de licentie, omdat je het niet deugen van bijeenkomst niet kunt afwentelen op de licentiehouders. Maar gelukkig komt dit nauwelijks voor. Bij herhaaldelijk ondeugdelijke bijeenkomsten mag de organisator de betreffende bijeenkomst niet meer aanbieden in het kader van licentieverlenging. Dit is echter nog nooit voorgekomen.”

Didactische aanpak

Stel een licentiehouders bezoekt een aantal bijeenkomsten en valt halverwege in slaap. Zoiets kan gebeuren op een lange winteravond. “Dat is erg onwaarschijnlijk”, vindt Antoon de Groot. “Het zijn volwassen mensen met een eigen bedrijf of met een baan in de gewasbescherming. Ze hebben er bewust voor gekozen om naar die bijeenkomst te gaan. Bovendien zijn de groepen relatief klein en dat maakt het gemakkelijk om snel op knikgebollende mensen in te spelen. Als er toch mensen moeite hebben om hun ogen open te houden, dan steekt de bijeenkomst didactisch niet goed in elkaar. Een goede bijeenkomst prikkelt mensen juist en brengt ze met elkaar in gesprek. De kunst is om te laten zien dat het onderwerp over hun eigen situatie gaat.”

Als norm voor de groepsgrootte geldt dat deze in overeenstemming moet zijn met de didactische aanpak, met een maximum van 60 personen. “Je moet kunnen toekomen aan een individuele benadering van de deelnemers”, aldus Antoon de Groot.

Het werkt

Dit is de theorie, maar pakt het in de praktijk ook zo uit? “Jazeker”, antwoordt Antoon de Groot. “In opdracht van het ministerie van LNV heeft Bureau Bartels onderzocht in hoeverre de huidige systematiek van het verlengen van spuitlicenties

doeltreffend is. Daaruit blijkt dat het systeem goed werkt. Zo geeft 63 procent van de licentiehouders aan dat zij hun gedrag hebben veranderd als gevolg het bezoeken van kennisbijeenkomsten.”

En er is nog een ontwikkeling die aangeeft dat het systeem werkt. De spuitlicentiehouders wachten namelijk niet meer tot het laatste moment met verlengen, weet Antoon de Groot. “In 1996 is de spuitlicentie geïntroduceerd. Dat houdt in dat er in 2001 en 2006 pieken waren bij de verlengingen. En straks in 2011. We zitten nu dus in de derde periode. In de eerste twee periodes zag je tegen het eind van die periode enorme pieken in de deelnames aan kennisbijeenkomsten. Veel licentiehouders hadden het bezoeken van de bijeenkomsten tot het laatst uitgesteld.”

Dat is in deze (derde) periode een stuk beter: “We zitten nu op de helft van de periode en inmiddels ook op de helft van de benodigde deelnames aan bijeenkomsten. Dat

Getuigschrift = licentie

Tot eind 2006 reikte Bureau Erkenningen getuigschriften uit, waarmee licentiehouders naar de Plantenziektenkundige Dienst (PD) konden gaan om deze te verzilveren in een licentie. Dat was een vrij omslachtige procedure, die om vereenvoudiging vroeg. Daarom is in januari 2007 ingevoerd dat Bureau Erkenningen de getuigschriften ‘virtueel’ aanmaakt en de licentiehouders de tastbare licentie per post thuisgestuurd krijgt.

betekent dat men niet meer uitstelt tot op het laatst en dat is een gunstige ontwikkeling. Het geeft ook aan dat licentiehouders het belang van permanente scholing inzien.”

Met de richtlijn voor duurzaam gebruik wil Europa waarborgen dat professionele gebruikers, distributeurs en voorlichters voldoende kennis hebben van gewasbescherming. Die kennis betreft onder meer relevante wetgeving, risico's bij gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kennis van geïntegreerde gewasbescherming. Met de bestaande systematiek rond de spuitlicentie is Nederland goed voorbereid op dit onderdeel van de Europese richtlijn. ■

Antoon de Groot: “Als je de Europese Gebruikersrichtlijn bekijkt, kun je concluderen dat Nederland al grotendeels aan de eisen voldoet.”

Consument schat voedselrisico's niet goed in

Opvallende resultaten onderzoek Voedingscentrum

Het Voedingscentrum heeft onderzoek gedaan naar de verschillen in risicoperceptie door wetenschappers en consumenten met betrekking tot voeding. Beide groepen blijken bepaalde risico's aanzienlijk verschillend in te schatten. Zo ook het risico van residuen van gewasbeschermingsmiddelen op voedingsmiddelen.

Bij het ter perse gaan van dit Nefyto Bulletin is het onderzoek van het Voedingscentrum nog niet gepubliceerd. Desalniettemin was het Voedingscentrum bereid om al het een en ander te vertellen over het onderzoek en dan met name met betrekking tot residuen van gewasbeschermingsmiddelen. We praten hierover met Stephan Peters, kennispecialist voedselveiligheid en kwaliteit bij het Voedingscentrum. "Het is de eerste keer in Nederland dat een dergelijk onderzoek is gedaan in deze opzet", zegt Stephan Peters. "In de jaren tachtig is al wel eens een soortgelijk onderzoek gedaan door professor Kampelmacher (1985) waarbij ook de verschillen in risicoperceptie door wetenschappers en consumenten is onderzocht. Ook toen al bleken opvallende verschillen tussen beide groepen. Voor wat betreft de risicoperceptie door consumenten baseerde Kampelmacher zich op de hoeveelheid aandacht in de media voor gezondheidsrisico's. In ons onderzoek echter hebben we het consumenten en wetenschappers zelf gevraagd.

Het Voedingscentrum

Het Voedingscentrum, gevestigd in Den Haag, heet officieel Stichting Voedingscentrum Nederland en wordt vrijwel geheel gefinancierd door de ministeries van LNV en VWS. Het Voedingscentrum is een onafhankelijk instituut, hetgeen door de genoemde ministeries ook als voorwaarde wordt gesteld voor financiering. In haar missie zegt het Voedingscentrum dat zij het inzicht in de kwaliteit van voedsel wil vergroten en dat zij de consument wil stimuleren om gezond en veilig te eten. Met als doel een bewust kiezende consument en gezondheidswinst. De kennis die het Voedingscentrum uitdraagt, is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten waarover consensus bestaat, afkomstig van gezaghebbende instituten. Deze inzichten worden getoetst bij Nederlandse wetenschappers alvorens er een vertaalslag wordt gemaakt naar informatie voor de consument. "Als Voedingscentrum proberen we een 'doorgeefluik' te zijn van de wetenschap naar de consument", zegt Stephan Peters.

Dit is in ons land nog niet eerder gedaan."

Uit de database van CentERdata is een representatieve groep consumenten geselecteerd van 2005 personen. Daarnaast werd een representatieve selectie gemaakt van 62 vooraanstaande Nederlandse voedingswetenschappers en toxicologen. Aan alle deelnemers werd gevraagd om een inschatting te doen van de diverse gezondheidsrisico's met betrekking tot voeding. In dit artikel beperken we ons tot het risico van residuen van gewasbeschermingsmiddelen in groente en fruit.

Duidelijk verschil

De grafiek op deze pagina maakt het meteen duidelijk: consumenten schatten het risico van residuen van gewasbeschermingsmiddelen (in het onderzoek 'bestrijdingsmiddelen' genoemd) heel anders in dan we-

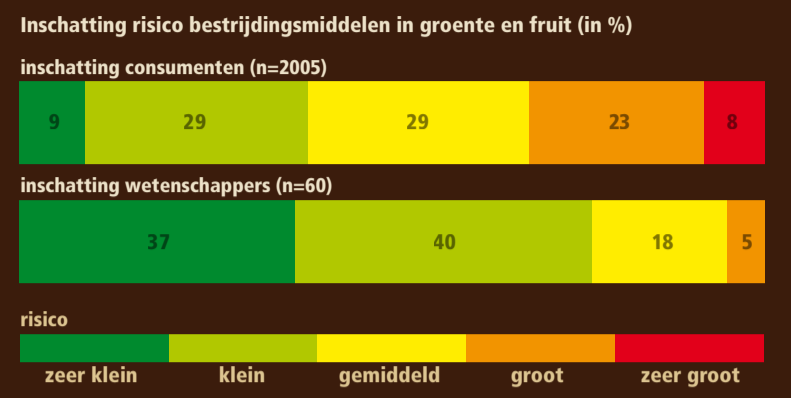
tenschappers.

Ruim 75 procent van de wetenschappers geeft aan dat zij een waarloosbaar tot klein risico voor de gezondheid verwachten ten gevolge van resten van gewasbeschermingsmiddelen in groente en fruit. Geen enkele wetenschapper kent de hoogst mogelijke score toe aan dit risico. Consumenten geven duidelijk een hogere risico-inschatting aan. De gemiddelde score van de wetenschappers is 1,90. De gemiddelde score van de consumenten is 2,92.

"Het standpunt van de ondervraagde wetenschappers komt overigens sterk overeen met de bevindingen in het rapport 'Ons eten gemeten', dat in 2004 gepubliceerd is door het RIVM", merkt Stephan Peters op. Voor nadere details over dit RIVM-rapport: zie kader Ons eten gemeten.

Discussies in media

"Wetenschappers zien een ongebalanceerd dieet als grootste risico voor de gezondheid, wat overeenkomt met de bevindingen in het genoemde rapport van het RIVM", vervolgt Stephan Peters. "Consumenten daarentegen zien milieuverontreiniging in het algemeen als grootste voedselrisico. Een ongebalanceerd dieet komt voor hen op de tweede plaats. Op de derde plaats zet de consument residuen van gewasbeschermingsmiddelen

Inschatting van de grootte van het risico voor de gezondheid van resten van bestrijdingsmiddelen op groente en fruit, door consumenten en vooraanstaande voedingswetenschappers en toxicologen in Nederland. Bron: Voedingscentrum 2009.

op groente en fruit. Consumenten schatten risico's van gewasbeschermingsmiddelresiduen dus te hoog in. Met als risico dat consumenten groente en fruit uit het dieet gaan weren. En dat is precies wat we niet willen. Te weinig groente en fruit eten draagt bij aan een ongebalanceerd dieet en dat is juist het grootste risico."

Naar het waarom van het verschil in risico-inschatting door wetenschappers en consumenten blijft het gissen. "Natuurlijk hebben we vermoedens", zegt Stephan Peters. "Zo lang er over de veiligheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen gediscussieerd wordt, met name in de media, houdt de consu-

kerverwekkend en hormoonverstorend zijn, dat er te weinig onderzoek wordt gedaan naar de effecten op kleine kinderen en ook te weinig onderzoek naar cumulatieve effecten. De gezaghebbende wetenschappelijke instituten hebben inmiddels aangegeven dat we ons hierover geen zorgen hoeven te maken. Maar intussen wordt de consument wel ongerust."

Vanuit emotie

"Daar komt bij dat gewasbeschermingsmiddelen bij de consument te boek staan als giftige stoffen", zegt Patricia Schutte, woordvoerder bij het Voedingscentrum. "Aan de telefoon krijgen we vaak de re-

Stephan Peters, Voedingscentrum: "Consumenten schatten risico's van gewasbeschermingsmiddelresiduen te hoog in."

Wetenschappers zien een ongebalanceerd dieet als grootste risico voor de gezondheid. Consumenten daarentegen zien milieuverontreiniging in het algemeen als grootste voedselrisico.

ment het gevoel dat er iets mis kan zijn. Zo komen bepaalde milieuorganisaties steeds met de argumenten dat er gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast die kan-

actie 'u gaat me toch niet vertellen dat gif niet giftig is?'. Het toxicologische basisprincipe dat alleen de hoeveelheid bepaalt of iets giftig is, blijft moeilijk uit te leggen."

Stephan Peters vult aan: "Als wetenschappers kijken wij door een technische bril naar voedsel. De consument kijkt vooral vanuit emotie. Ik vraag me wel af in hoeverre de consument die emotie laat meewegen als hij zijn winkelwagentje vult in de supermarkt. Overigens is uit een ander onderzoek gebleken dat de consument veel vertrouwen heeft in de producten die in de winkel liggen. Dit is weer in tegenpraak met de risicoperceptie zoals die uit ons onderzoek blijkt. Voor ons als Voedingscentrum ligt er een belangrijke uitdaging om de consument duidelijk te maken waar de echte risico's liggen met betrekking tot voeding." ■

Ons eten gemeten

"Het standpunt van de ondervraagde wetenschappers komt overigens sterk overeen met het bevindingen in het rapport 'Ons eten gemeten', dat in 2004 gepubliceerd is door het RIVM", merkt Stephan Peters op. "Dit rapport geeft een goed beeld van de grootte van de risico's van de verschillende aspecten van voeding." De grootte van deze risico's wordt uitgedrukt in zogeheten DALY's (Disability-Adjusted Life-Years). De eenheid DALY kan worden uitgelegd als het aantal verloren jaren aan leven en kwaliteit van leven op bevolkingsniveau. "Via modelleringen is het RIVM tot een risico-indeling

gekomen (zie tabel). Het blijkt dat verreweg het grootste risico wordt gevormd door ongezonde voeding (zoals te veel onverzadigd vet, te weinig groente en fruit etc.). In risicogrootte is ongezond eten vergelijkbaar met roken. Op de tweede plaats (maar al wel een factor honderd kleiner) staat voedselvergiftiging door micro-organismen. Gevolgd door voedselallergenen en chemische contaminanten (géén gewasbeschermingsmiddelen). Gewasbeschermingsmiddelen worden in het rapport niet genoemd, omdat volgens het RIVM de blootstellingen zo laag zijn dat er geen getal kan worden gegeven

Risico's rond voeding

Ongezonde voeding (zoals te veel vet etc.)	> 300.000 DALY's
Voedselvergiftiging door micro-organismen	3.000 – 10.000 DALY's
Voedselallergenen	100 – 1000 DALY's
Chemische voedselcontaminanten	< 300 DALY's

Bron: Ons eten gemeten (RIVM, 2004)

aan de gevolgen voor de Nederlandse bevolking", aldus Stephan Peters.

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 3 | september 2009 | Jaargang 15 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto (Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie), belangenorganisatie voor de Nederlandse agrochemische industrie. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800.

REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | t (070) 750 31 00 | f (070) 354 97 66 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Fred Meijer, Hans Prinsen, Roos Beeldwerk, Fred Geers (PPO Lisse) DRUK Sluis Doetinchem VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833